

محمدجعفر محمدزاده، پژوهشگر زبان و ادبیات فارسی در ششمین نشست «ایوار» که به یابود عبدالرضا فریدزاده شاعر، نمایشنامه‌نویس و کارگردان لرستانی اختصاص داشت، گفت: در شعر فریدزاده نوعی فلسفه خیامی حضور دارد که از یک سو دنبال مرگ‌اندیشی است واز دیگر سو شادباشی و گاهی اعتراض در شعر او روان است. وی گفت: امروز باید نگران زبان فارسی بود

امروز باید نگران زبان فارسی بود

و بیش از هر زمانی نیاز به پاسایی زبان فارسی به مثابه هویت ملی داریم و امثال فریدزاده هویت‌ساز هستند. محمدکاظم علیپور شاعر، منتقد و نویسنده نیز در این مراسم با اشاره به این‌که فریدزاده شخصیتی چندوجهی داشت، افزود: فریدزاده بازیگری به‌معنای واقعی بود که زیست و زندگی هنری‌اش همواره در چالش با جهان پیرامونش بود. ساسان والی‌زاده

نویسنده و پژوهشگر نیز با اشاره به این‌که شعر فریدزاده امضا داشت، افزود: هر چقدر او خودش آرام بود، در شعر سرکش بود و جان ناآرامی در آثار ادبی داشت. شکرخداگودرزی، نویسنده، کارگردان و بازیگر تئاتر نیز گفت او از درون رشد کرده بود، بزم‌آرا بود، متواضع بود، آرام بود، پیونددهنده گروه به هم بود و اساطیر ایران را به‌خوبی می‌شناخت.

کافه‌هایی که پاتوق ادبی بودند

یکی از نقش‌های مهم قهوه‌خانه‌ها در گذشته این بود که مردم می‌توانستند با رفتن به آنجا از اخبار مختلف آگاه شوند

پله حسین فراهانی نویسنده و پژوهشگر فرهنگ اروپائیان آشنا شدند و سعی کردند در بسیاری از زمینه‌ها به تقلید از آنها بپردازند که موفقیت‌هایی نیز در این راه کسب کردند؛ از قبیل: تأسیس مدارس جدید به سبک اروپائیان، تدریس علوم جدید و...،

هنگامی که رضاشاه به حکومت رسید، این تقلید و تأثیرپذیری از اروپائیان چندین‌برابر شد و گستردگی بیشتری یافت.

در این دوره ایرانیان بیشتر از گذشته به اروپا سفر می‌کردند و دانشجویان بیشتری برای تحصیل به آنجا می‌رفتند که بعد از بازگشت به ایران، تأثیر پیروی از اروپائیان در بسیاری از آنها کاملاً دیده می‌شد. یکی از مواردی که ایرانیان در سفرهایشان به اروپا با آن آشنا شدند، کافه و فرهنگ کافه‌نشینی بود. افرادی که برای تحصیل به کشورهای اروپایی رفته بودند در ساعاتی که بیکار بودند و تفریحی نداشتند، به کافه‌ها می‌رفتند و قهوه می‌نوشیدند. آنها با قهوه‌نوشی و صحبت با دیگر افراد حاضر در کافه خودشان را سرگرم می‌کردند و بعد از بازگشت به ایران به پیروی از آنها فرهنگ کافه‌نشینی را در کشور رواج دادند.

هنگامی که پدیده قهوه‌خانه و سنت قهوه‌خانه‌نشینی از عثمانی به ایران وارد شد، اروپائیان هنوز با آن آشنایی نداشتند. آنها سال‌ها بعد از راه مسافرت به کشورهای ایران و عثمانی و مصر با قهوه‌خانه آشنا شدند و به پیروی از آنها در کشورهای‌شان قهوه‌خانه راه‌اندازی کردند. در دوره پهلوی برعکس این ماجرا رخ داد و این بار ایرانیان با رفتن به اروپا با کافه‌های آنجا آشنا شدند و پس از بازگشت به ایران به تقلید از اروپائیان کافه‌هایی در کشورشان بنا نمودند. درواقع از سال ۱۲۸۵ خورشیدی بود که در تهران کافه‌هایی ساخته شد. ایرانیان در ساختمان این کافه‌ها و طراحی داخلی آنها از کافه‌های کشورهای اروپایی مثل: روسیه، فرانسه و ایتالیا پیروی کردند. با وجود این‌که بیشتر صاحب‌نظران معتقدند که کافه‌های معروف دو دهه ۴۰ و ۳۰ به پیروی از کافه‌های اروپایی ساخته شدند اما در این میان عده‌ای از تاریخ‌شناسان هستند که عقیده دارند کافه از اروپا به ایران نیامده است و پدیده‌ای غربی نیست. آنها کافه‌ها را صورت امروزی قهوه‌خانه‌های قدیم می‌دانند و معتقدند که کافه‌ها پیشینه تاریخی دارند که به قبل از زمان شاه‌عباس مربوط می‌شود. درست است که کافه و قهوه‌خانه هر دو تقریباً شبیه یکدیگر هستند اما درحقیقت ابتدا اروپائیان پدیده کافه را در کشورشان راه‌اندازی کردند.

شباهت کافه و قهوه‌خانه از این نظر است که هر دوی آنها مکانی عمومی هستند و در هر دوی آنها به مردم نوشیدنی عرضه می‌شود. این دو مکان تفاوت‌هایی نیز دارند که بیشتر و مهم‌تر از شباهت‌های آنها هستند. در دوره صفویه و قاجاریه علاوه بر شاعران و هنرمندان، مردم عادی فقیر و پولدار هم به قهوه‌خانه‌ها می‌رفتند اما در دوره‌ی پهلوی معمولاً شاعران و نویسندگان و روشنفکران به کافه‌ها رفت‌وآمد می‌کردند. عامه مردم به‌ویژه طبقه کارگر و فقیر جامعه در کافه جایگاهی نداشتند.

درواقع بعضی از مردم آن دوران به همان قهوه‌خانه‌ها انس گرفته بودند و نمی‌توانستند به‌راحتی کافه را جانشین آن قرار دهند. در قهوه‌خانه‌ها مردم فقط می‌توانستند قهوه و چای بنوشند اما در کافه‌ها علاوه بر قهوه و چای، نوشیدنی‌ها و خوراکی‌های دیگری نیز وجود داشت که کافه‌نشین‌ها از آنها استفاده می‌کردند. کسی که در قهوه‌خانه کار می‌کرد به قهوه‌چی‌باشی معروف بود که ویژگی‌های خاصی داشت و معمولاً افراد عادی نمی‌توانستند به خوبی قهوه‌خانه‌ای را اداره کنند. افرادی هم که چای و قهوه را به مردم می‌دادند شاگرد قهوه‌چی‌باشی بودند اما در کافه چنین افرادی وجود نداشت. به کسانی هم که در کافه کار می‌کردند و سفارش‌های کافه‌نشینان را انجام می‌دادند، پیشخدمت یا گارسن می‌گفتند.

تفاوت دیگری که قهوه‌خانه‌ها با کافه‌ها داشتند، این بود که در گذشته فقط مردان می‌توانستند به قهوه‌خانه‌ها بروند و زنان در این مکان‌ها جایی نداشتند اما از دوره مشروطه به بعد که زنان آزادی یافتند کم‌کم توانستند در بسیاری از موارد با مردان برابری کنند. یکی از این موارد رفت‌وآمد آنها همراه با مردان به کافه‌ها بود. آنها در دوره پهلوی به‌راحتی می‌توانستند به کافه‌ها بروند و از محیط ادبی آن بهره ببرند و هیچ محدودیتی در این زمینه نداشتند. محیط کافه با محیط قهوه‌خانه متفاوت بود و چون شاعران و نویسندگان و روشنفکران بیشتر به آنجا می‌رفتند، فضای مناسب‌تری نسبت به قهوه‌خانه‌ها داشتند.

اکنون که بحث درباره قهوه‌خانه‌ها پیش آمد مناسب است بگوئیم هنگامی که رضاخان در ایران به حکومت رسید،

قهوه‌خانه‌ها رونق خود را از دست دادند. در این دوره از طرفی رضاخان با تعطیل کردن شیره‌کش‌خانه‌های دوره قاجار باعث شد که افراد معتاد به قهوه‌خانه‌ها روی بیاورند. از طرفی دیگر هم در دوره پهلوی تفریحات بیشتری مانند: کافه، سینما، تئاتر، رستوران و... برای مردم به وجود آمد که این امر سبب گردید آنها کمتر به قهوه‌خانه بروند. رفت‌وآمد کمتر مردم به قهوه‌خانه‌ها به نوعی کار نقالان، سخنوران، تعزیه‌خوانان و... را نیز از رونق انداخت. آنها از آن زمان به بعد در قهوه‌خانه جایگاهی نداشتند؛ به همین دلیل به کار دیگری مشغول می‌شدند. صاحبان قهوه‌خانه‌ها نیز با قهوه‌خانه‌هایشان را می‌فروختند یا این‌که کار دیگری در آنها راه می‌انداختند. به طور کلی در این دوره فقط تعدادی از قهوه‌خانه‌ها باقی‌مانده بودند که شهرت زیادی نداشتند و مردم به آنجا می‌رفتند تنها برای این‌که چای بنوشند.

اگر در دوره‌ی صفویه و قاجاریه به قهوه‌خانه‌ها می‌رفتیم، صدای نقال و سخنور را می‌شنیدیم که با هیجان زیاد به نقل داستان‌های مختلفی برای مردم می‌پرداختند اما در دوره پهلوی هیچ نشانی از آن صدا و آن داستان‌ها در کافه‌ها دیده نمی‌شود. در این زمان تلویزیون و رادیو جای نقال و سخنور را گرفت و این افراد با کار دیگری را در پیش گرفتند یا این‌که در گوشه‌ای برای خودشان خلوت گزیدند و تنها با یادآوری خاطرات خوب گذشته خود روزگارشان را سپری می‌کردند.

قهوه‌خانه‌ها که روزگاری جایگاه افراد بزرگی همچون شاه‌عباس بودند و شاعران نامداری چون صائب را در خود جای می‌دادند، اکنون به جایگاه افراد معتاد تبدیل شدند. در آن دوران بیشترین صدایی که در قهوه‌خانه‌ها شنیده می‌شد، علاوه بر صدای نقال و سخنور، صدای به‌هم‌خوردن استکان‌ها و قل‌قل قلیان بود اما در دوره‌ی پهلوی تنها صدای موسیقی بود که در کافه‌ها طنین‌انداز می‌شد. در کافه‌های دوره پهلوی هیچ خبری از قلیان نبود و سیگار جانشین آن شده بود. بیشتر افرادی که به کافه‌ها رفت‌وآمد می‌کردند اهل سیگارکشیدن بودند که آن هم احتمالاً تقلیدی از اروپائیان و همچنین نشانه روشنفکری بود.

در گذشته مردم وقتی به قهوه‌خانه‌ها می‌رفتند روی سکو‌ها درگفت‌وگو با ایسا ادامه داد: نمایش «ذرات آشوب» به هویت ملی ما و غرور ایرانیان در طول تاریخ اشاره دارد. بنابراین یک اثر صرفاً سرگرم‌کننده نیست بلکه روایتگر بخشی از تاریخ کشور ماست. این نمایش درباره دلآوری‌ها و قهرمانی‌های مردم جنوب در دوران اشغال پرتغالی‌هاست. پشتکوهی که نمایش خود را از هفتم فروردین سال ۱۴۰۴ در تالار اصلی مجموعه‌تئاتر شهر روی صحنه خواهد برد، درباره اجرای تئاتر در تعطیلات نوروز نیز توضیح داد: معتقدم تئاتر می‌تواند یک کالای فرهنگی برای مردمی باشد که از هفتم فروردین ماه در تهران به سر می‌برند یا برای مسافرانی باشد که هفته دوم تعطیلات به تهران سفر می‌کنند. او ادامه داد: سنت اشتباهی است که در کشور ما تئاتر در کل ایام نوروز و جشن‌های ملی مان تعطیل باشد چرا که تئاتر، هنری برای هر روز زندگی ماست. به‌ویژه در جشن‌های ملی و شادی‌ها بیشتر باید برقرار باشد.

«ذرات آشوب»

در تالار اصلی تئاتر شهر

ابراهیم پشتکوهی که از هفتم فروردین ماه نمایش «ذرات آشوب» را روی صحنه می‌برد، این نمایش را روایتی از غرور ایرانیان در طول تاریخ دانست. این نویسنده و کارگردان تئاتر درگفت‌وگو با ایسا ادامه داد: نمایش «ذرات

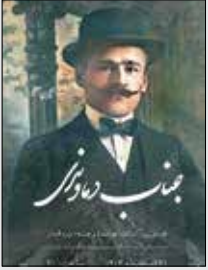
آشوب» به هویت ملی ما و غرور ایرانیان در طول تاریخ اشاره دارد. بنابراین یک اثر صرفاً سرگرم‌کننده نیست بلکه روایتگر بخشی از تاریخ کشور ماست. این نمایش درباره دلآوری‌ها و قهرمانی‌های مردم جنوب در دوران اشغال پرتغالی‌هاست. پشتکوهی که نمایش خود را از هفتم فروردین سال ۱۴۰۴ در تالار اصلی مجموعه‌تئاتر شهر روی صحنه خواهد برد، درباره اجرای تئاتر در تعطیلات نوروز نیز توضیح داد: معتقدم تئاتر می‌تواند یک کالای فرهنگی برای مردمی باشد که از هفتم فروردین ماه در تهران به سر می‌برند یا برای مسافرانی باشد که هفته دوم تعطیلات به تهران سفر می‌کنند. او ادامه داد: سنت اشتباهی است که در کشور ما تئاتر در کل ایام نوروز و جشن‌های ملی مان تعطیل باشد چرا که تئاتر، هنری برای هر روز زندگی ماست. به‌ویژه در جشن‌های ملی و شادی‌ها بیشتر باید برقرار باشد.

نشست

یادبودی برای «جناب دماوندی»

نخستین بزرگداشت محمد فلاحی، خواننده موسیقی سنتی ایران پس از ۱۵۰ سال و با رونمایی از مستند و مجموعه آثار او برگزار می‌شود. بزرگداشت محمد فلاحی که با نام «جناب دماوندی» شناخته می‌شود، به همت

خانواده این هنرمند و مؤسسه آوای مهربانی شکل گرفته‌است. در این مراسم جمعی از هنرمندان، موسیقی‌دانان، پژوهشگران وعلاقه‌مندان به فرهنگ وهنر ایرانی همراه هستند. محمد فلاحی که بیش از یک قرن زیست، نه‌تنها به دلیل مهارت بی‌نظیرش در آواز، بلکه به واسطه نگاه متفاوتش به جامعه، به چهره‌ای تأثیرگذار در تاریخ موسیقی ایران تبدیل شد. او از پیشگامان برگزاری کنسرت و به‌ویژه کنسرت‌های خیره در کشور بود ونخستین ایرانی‌ای محسوب می‌شود که کنسرتی بین‌المللی در اروپا برگزار کرده است. دماوندی ارتباط نزدیکی با شخصیت‌های برجسته‌ای چون حاج علی‌قلی خان بختیاری، جعفرقلی خان بختیاری، عارف فروپینی، علی اکبرخان شیدا، قمرالملوک وزیری، مرتضی‌نی داوود و محمدعلی فروغی داشت.

فرهنگ

CULTURE

یکشنبه۱۹ اسفند ۱۴۰۳شماره ۷۰۰۱

خزهبین

کتابی درباره امام امت و آموزگار بشریت

کتاب «امام علی (ع)، امام امت و آموزگار بشریت» اثر محمدباقر شریعتی سبزواری در ۲۰۸ صفحه به همت مؤسسه بوستان کتاب به چاپ رسید.

این کتاب پژوهشی جامع از استاد محمدباقر شریعتی سبزواری است که به ابعاد مختلف شخصیت و امامت امام علی (ع) می‌پردازد. نویسنده با نگاهی نافذ، جایگاه آن حضرت را در قامت معلم بشریت، رهبر سیاسی و محور ماجرای غدیر بررسی کرده و دیدگاه مفسران، مورخان اهل سنت، فیلسوفان مسلمان و اندیشمندان جهان را درباره ایشان تبیین کرده است؛ بنابراین، این اثر تلاشی برای شناخت دقیق‌تر امام علی (ع) و نقش بی‌بدیل او در تاریخ اسلام و اندیشه جهانی است. این کتاب در هشت بخش تألیف شده است؛ بخش اول با عنوان «امام علی (ع) معلم انسان و مری بشریت» در این‌باره بحث می‌کند تمام علوم مقدماتی به علی (ع) منتهی می‌شود و اتفاق علی (ع) و نزول آیه در حق ایشان از نظر منابع اهل سنت را بیان کرده است.

بخش دوم با عنوان «امامت سیاسی امام علی (ع)» مضامین «مولی» به معنی «اولی»، حدیث ثقلین و غنیر با هم از زبان پیامبر (ص) و اعتراض ابن‌تیمیه به احادیث ثقلین و غنیر را شرح داده و سیرم معمولان در برخورد با سرکشان، رد اسارت و به غنیمت بردن اموال باغیان و سرکشان مسلمان و برخورد امام علی (ع) با کارگزاران فاسد را به رشته تحریر درآورده است. «امام علی (ع) و ماجرای غدیر» عنوان سومین بخش از این کتاب است. نویسنده در بخش چهارم با عنوان «آیا نصی بر خلافت ابوبکر هست؟» اعتراف ابن کثیر دمشقی، مخالفت علی (ع)، زبیر و تمام انصار و ادعای مکبر بودن ابوبکر را بررسی کرده و بیان حادثه به نقل از طبری و دستور احضار حضرت علی (ع) برای بیعت را تبیین کرده است. بخش پنجم با عنوان «موضع پیامبر خاتم(ص) در مورد آینده امت» به نگارش درآمده است.

ششمین بخش با عنوان «امام علی(ع) در نگاه مفسران و مورخان اهل سنت» به مباحثی همچون آیه ۲۰۷ سوره بقره، آیه ۶۱ سوره آل عمران، آیه ۱۹ سوره توبه، اجماع اهل سنت بر نزول آیه ولایت در شأن امیرالمومنین (ع)، آیه تبلیغ، آیه ولایت، آیه مباحله، آیه تظهير و سوره «هل اتی» اختصاص دارد. بخش هفتم با عنوان «امام علی(ع) در نگاه فیلسوفان و دانشمندان مسلمان» به رشته تحریر درآمده که اهم مباحث آن عبارتند از: بوعلی سینا، شیخ بهاءالدین عاملی، ابن ابی‌الحدید معتزلی، امام خمینی (ره)، خواجه نصیرالدین طوسی، شهید مطهری، علامه طباطبایی و خوارزمی. «امام علی (ع) در نگاه بزرگان جهان» عنوان هشتمین و آخرین بخش از کتاب مذکور است که در آن شرافت و کرامت نفس، استواری در صراط حق و شور و عشق به اسلام بیان شده مضامین علی (ع) کشته عدالت، حکومت بر دل‌ها و علی (ع) مظهر حق بررسی شده و عناوین دانشمند بی‌نظیر اسلام، نمونه کامل تقوا و علی (ع) مرد عبیده و احتجاج شرح داده شده است.

فقه‌سه

پیوند میان آموزه‌های ناب علوی و زندگی روزمره

کتاب «قبله کعبه‌زاد» اثر حجت‌الاسلام حامد کاشانی مشتمل بر گردآوری ۸۰ فضیلت از امام علی (ع) در تشر معارف پیش‌فروش شد. این کتاب بر پایه سخنرانی‌های این مبلغ در برنامه تلویزیونی «ماه من» شکل گرفته

است. کتاب «قبله کعبه‌زاد» با هدف تبیین جایگاه امام اول شیعیان، به‌شکلی منسجم و مستند، ویژگی‌های اخلاقی، معنوی و تاریخی حضرت علی (ع) را بررسی می‌کند. مولف با تکیه بر منابع روایی، تاریخی و تفسیری معتبر، از جمله آیات قرآن، احادیث نبوی و نقل‌های تاریخی، فضایی همچون شجاعت، عدالت، علم بی‌پایان، تقوا، وفاداری به پیامبر (ص) و فداکاری در مسیر اسلام را به‌عنوان محورهای اصلی کتاب برمی‌شمرد. کاشانی در این اثر، علاوه بر نقل فضایل، به شبهات پیرامون شخصیت امام علی (ع) نیز پاسخ داده و با استناد به منابع اهل سنت و شیعه، وحدت‌بخش بین مذاهب اسلامی است. این کتاب به‌عنوان مرجعی مختصر و کاربردی، هم در حوزه مطالعات دینی و هم برای منابر و محافل مذهبی کاربرد دارد.